

КРИЛО ТРИЛІОВСЬКИЙ ЯК ФУНДАТОР СІЧОВОГО РУХУ НА ГАЛИЧИНІ КІНЕЦЬ ХІХ СТ. – ПОЧАТОК ХХ СТ.

KYRYLO TRILOVSKYI AS THE FOUNDER OF THE SICH MOVEMENT IN GALICIA AT THE END OF THE 19TH CENTURY – THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

**Корольова В.В., к. ю. н., доцент,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Університет «КРОК»
<https://orcid.org/0000-0003-2998-6144>**

У статті розкривається постать українського адвоката, правозахисника та парламентарія Кирила Трильовського як ініціатора та організатора товариств «Січ» у Галичині поч. ХХ ст. Зазначено, що положення Конституції Австро-Угорщини щодо прав і свобод різних народів країни перебували в суперечності з реальним станом речей, що зумовило необхідність відстоювання українцями своїх національних ідей і певною мірою вплинуло на поширення в краї патріотичної, пожежної, гімнастичної організації «Січ».

Розкрито певні труднощі затвердження статуту «Січі». Зокрема, наголошено, що законодавча база, а саме Закон «Про товариства» (1867 р.) дозволяв лише освітній, соціальний або культурний напрям діяльності товариств, виключаючи політичний. Кирило Трильовський, враховуючи нюанси чинного законодавства, лише за другою спробою зумів зареєструвати Статут організації та інші відповідні документи. Зазначено, що Статут «Січі» містив 22 пункти, які визначали її діяльність.

Вказано, що діяч активно інформував місцеве населення краю про ціль та напрями діяльності товариства. В окремих населених пунктах від знаходив потужну підтримку галичан. Так, на відкриття товариства «Січ» прибуло більше як 200 делегатів з навколишніх місцевостей. Відповідно до процедури свій виступ представив Кирило Трильовський, який роз'яснив мету створення та діяльності товариства. Також, з-поміж учасників було обрано кошового та актив організації.

Зазначено, що попри усі зусилля галицької інтелігенції, мережа «Січей» розвивалася повільно. З метою популяризації діяльності товариства К. Трильовський запровадив видання у м. Коломия щомісячника «Зоря» та щорічного календаря «Запорожець», які мали на меті всебічно висвітлювати січову тематику.

Вказано, що поступово мережа товариств у краї зростала і охоплювала все більшу кількість місцевого населення. Зазначено, що окремі вчені пов'язують поширення січового руху з прихильністю місцевого населення до радикальної партії, представники якої на чолі з Кирилом Трильовським були засновниками «Січі». Також, Кирило Трильовський систематично виступав у судах як захисник і представник інтересів селян, і як наслідок здобув авторитет і підтримку простого населення Галичини.

Акцентовано на тому, що мережа «Січей» стала передумовою створення організацій Січових Стрільців і поширення січового руху в краї.

Ключові слова: Русько-українська радикальна партія, товариство «Січ», Кирило Трильовський, правозахисна діяльність, українське державотворення, національно-визвольна ідея, Галичина.

The article reveals the character of the Ukrainian lawyer, human rights defender and parliamentarian Kyrylo Trilovskyi as the initiator and organizer of the "Sich" societies in Galicia from the beginning. 20th century It is noted that the provisions of the Constitution of Austria-Hungary regarding the rights and freedoms of various peoples of the country were in contradiction with the real state of affairs, which made it necessary for Ukrainians to defend their national ideas and to some extent influenced the spread of the patriotic, fire, and gymnastics organization "Sich" in the region.

Certain difficulties in approving the charter of "Sichi" have been revealed. In particular, it was emphasized that the legislative framework, namely the Law "On Societies" (1867), allowed only educational, social or cultural activities of societies, excluding political ones. Kyrylo Trilovskyi, taking into account the nuances of the current legislation, managed to register the organization's Charter and other relevant documents only on the second attempt. It is noted that the Statute of "Sichi" contained 22 points that determined its activities.

It is indicated that the activist actively informed the local population of the region about the purpose and directions of the society's activities. In some localities, he found strong support from Galicians. So, more than 200 delegates from the surrounding areas came to the opening of the "Sich" society. In accordance with the procedure, Kyrylo Trilovsky presented his speech, explaining the purpose of the creation and activity of the society. Also, the basket and asset of the organization were chosen from among the participants.

It was noted that despite all the efforts of the Galician intelligentsia, the "Sichey" network developed slowly. In order to popularize the activity of the society, K. Trilovskyi introduced the publication of the monthly "Zorya" and the annual calendar "Zaporozhets" in the city of Kolomyia, which were intended to comprehensively cover urinary topics.

It is indicated that gradually the network of associations in the region grew and covered an increasing number of the local population. It is noted that some scientists associate the spread of the Sich movement with the commitment of the local population to the radical party, whose representatives, led by Kyrylo Trilovsky, were the founders of "Sich". Also, Kyrylo Trilovsky systematically appeared in courts as a defender and representative of the interests of the peasants, and as a result gained the authority and support of the ordinary population of Galicia.

Emphasis is placed on the fact that the "Sichei" network became a prerequisite for the creation of organizations of Sich Riflemen and the spread of the Sich movement in the region.

Key words: Ukrainian radical party, "Sich" society, Kyrylo Trilovskyi, human rights activities, Ukrainian state formation, national liberation idea, Galicia.

Постановка проблеми. Упродовж багатьох століть становлення української державності відбувалося завдяки активній діяльності патріотично налаштованої української інтелігенції, яка використовувала правові, освітні, соціально-культурні інструменти з метою відстоювання прав і свобод українського населення. До числа таких борців належить український політичний діяч, правозахисник, адвокат Кирило Трильовський, який підпорядкував своє життя відстоюванню інтересів простого населення

Галичини. Вивчення історико-правового досвіду самовідданої діяльності К.Трильовського є важливою складовою дослідження боротьби українського народу за свою незалежність, самоідентичність та унікальність, що в умовах воєнної агресії Російської Федерації набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні напрями діяльності Кирила Трильовського були предметом вивчення та дослідження таких науковців,

як Т. Андрусак, С. Баран, А. Бойчук, Л. Бойчук, І. Головацький, В. Кульчицький, В. Костицький, М. Петрів, О. Святоцький та інші. Дослідники ґрунтовно проаналізували суспільно-політичну та правову діяльність К. Трильовського. Проте його правозахисна практика щодо відстоювання інтересів українського населення Галичини та Буковини потребують, на наш погляд, глибшого розкриття.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми.

На сьогоднішній день у вітчизняній історіографії недостатньо уваги приділяється ролі і значенню персоналії у розбудові української державності, професійна діяльність яких значною мірою впливала на становлення вітчизняної державності і права. До таких осіб належить видатний український адвокат і громадсько-політичний діяч К. Трильовський.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати діяльність Кирила Трильовського, як засновника товариства «Січ» та охарактеризувати розвиток січового руху на теренах Галичини.

Виклад основного матеріалу. Кінець XIX – поч. XX ст. у світовій історії є складним етапом, який був насичений революційними та воєнними подіями, розпадом двох могутніх імперій, в результаті чого були створені нові держави. Для Австро-Угорщини цей період також характеризується поширенням національних ідей та піднесенням визвольного руху народів, які населяли імперію. Причиною розвитку національних рухів серед населення вважаємо певну невідповідність між положеннями Конституції про гарантування національних, культурних та релігійних прав та реальним станом речей, який не відповідав на практиці нормам закону. Відтак, окремі науковці вважали, що такий стан речей негативно відображався на національній складовій духовної сфери галичан другої половини XIX ст., що вело до численних суперечностей у середині національного політикуму і гальмувало національно-культурне та політичне відродження [3, с. 96]. Тому з 60-х років XIX століття, в Галичині активізується національне життя народних мас, звернення до духовних цінностей, до джерела власної культури. Це виражалось в появі низки громадських, освітніх та культурно-просвітницьких суспільних організацій [10, с. 123]. Одним з напрямів діяльності таких товариств була підготовка її учасників до боротьби за власну державність і незалежність.

В Австро-Угорщині діяльність громадських організацій та установ регламентував Закон «Про товариства» (1867 р.). У законі було визначено, що громадські організації є добровільними об'єднаннями громадян, а їх діяльність має зосереджуватися на вирішенні соціальних, культурних, благодійницьких та інших завдань і, водночас, не передбачати реалізацію політичних цілей. Процедура заснування громадських організацій передбачала кілька етапів, зокрема: офіційне повідомлення влади про її створення та подання статуту з визначенням мети, засобів і території діяльності. Водночас передбачався контроль держави над діяльністю добровільних товариств та організацій. Оскільки на території Галичини повнота влади була зосереджена у руках представників польських чиновників, цілком природно, що така ініціатива часто зустрічала вороже ставлення з боку офіційної влади [6, с. 99].

Для українського населення Галичини також була актуальною потреба у функціонуванні товариства, яке б об'єднало їх національною ідеєю, однак отримати відповідний дозвіл на заснування парамілітарного товариства від тогочасної крайової адміністрації було доволі складним завданням. Кирило Трильовський взяв на себе відповідальність за створення такого товариства, яке б відповідало чинним вимогам законодавства. Відтак за його ініціативою було створено протипожежне гімнастичне товариство, яке отримало назву «Січ» [6, с. 99]. Виходячи із назви організації, в суспільстві закладались основи для

виховання почуття національної свідомості та поваги до історичного минулого, історичних традицій [1, с. 127].

Обґрунтовуючи наріжні ідеї діяльності товариства «Січ», а в подальшому – січового руху, К. Трильовський неодноразово стверджував, що боротьба українського народу за своє національне визволення може мати не лише мирні парламентські форми [6, с. 99]. З цією метою правозахисних значну увагу приділяв відродженню давніх козацько-визвольних традицій, через опанування населенням найголовнішими військовими вправами [1, с. 127]. Таким чином, парламентарій говорив про військову підготовку суспільства з урахуванням історичного досвіду національно-визвольної боротьби українського народу.

Розробляючи нормативно-правову базу діяльності січового руху, К. Трильовський особливу увагу приділив статуту організації. Варто зазначити, що першу організацію «Січ» він намагався заснувати ще в кінці 1899 – початку 1900 р. у селі Устя біля Пруту [1, с. 127] за широкій підтримки місцевих мешканців. Розробляючи статут товариства К. Трильовський орієнтувався на статuti польських організацій та українського товариства «Сокіл», що впродовж багатьох років офіційно функціонували на території західноукраїнських земель. У статуті він визначив основні пункти діяльності організації та подав узагальнені документи на реєстрацію до Галицького намісництва у селі Устя на Снятинщині. Проте намісництво даний статут не затвердило, обґрунтовуючи тим, що один із пунктів містив інформацію про носіння товариських відзнак, що на той час вимагали окремого дозволу.

Така відмова була цілком очікуваною, оскільки більшість представників адміністрації Галичини складали поляки, і тому отримати дозвіл на носіння українських відзнак на той час не видавалось можливим. Тоді К. Трильовський вніс до статуту правки та вилучив пункт, де йшлося про носіння товариських відзнак. У підсумку статут товариства «Січ» був затверджений 8 березня 1900 року [7, с. 49].

Статут товариства «Січ» налічував 22 параграфи, у яких були сформульовані завдання та основні форми діяльності організації [5, с. 113]. Основна мета діяльності товариства «Січ» полягала в популяризації серед населення фізичних вправ, різного роду атлетичних змагань і культурно-просвітницької діяльності. Вказана мета реалізовувалася через організацію протипожежної, гімнастичної, культурно-освітньої роботи серед населення. При цьому статут зазначав, що членом товариства може бути будь-який громадянин чи громадянка світського стану. Виходячи з цього положення, зазначений статут визнавався доволі оригінальним документом, оскільки він зрівняв у правах чоловіків і жінок [8, с. 25], що стало значним прогресом у тогочасному вітчизняному національному русі.

На відкриття товариства «Січ» прибуло більше як 200 делегатів з навколишніх місцевостей. Урочисті збори новоствореної січової організації відбулися на території приватного двору місцевого жителя І. Маріянича. Під час свого виступу К. Трильовський розповів усім присутнім про основні завдання «Січей» та детально розтлумачив усі пункти статуту організації. Також, під час організаційних заходів, учасники «Січі» отримали відзнаки товариства та склали присягу на вірність народній справі. Після цього, за зразком запорізьких звичаїв, були проведені перші демократичні вибори під час яких кошовим було обрано знаного представника радикального руху М. Неделка [2, с. 10]. Також обрали актив організації, який складався переважно з молодих людей, що відстоювали ідеї захисту прав і свобод простого населення. Крім цього, важливий акцент зосередився на просвітницькій діяльності товариства, яка на той час була вкрай актуальною і відповідала вимогам часу.

Потрібно зауважити, що особливою відзнакою товариства «Січ» було те, що його учасники мала обов'язково

використовувати елементи традиційного народного одягу свого населеного пункту. На думку К. Трильовського сприяв збереженню прадавніх українських традицій та забезпечував шанобливе ставлення до власного минулого. Враховуючи той факт, що у містах й окремих селах на той час народний одяг втратив український національний колорит, К. Трильовський виступив ініціатором створення спеціальних січових одностроїв. Вони увібрали в себе елементи давнього козацького та традиційного галицького одягу [9, с. 164].

Необхідно зазначити, що на початковому етапі функціонування товариство зіткнулося з низкою труднощів. Чільною з-поміж них є те, що селяни не завжди усвідомлювали цінність такої організації та не вірили що таке об'єднання допоможе покращити їх становище. Така ситуація обумовлювалася тим, що місцеве населення, незважаючи на старання активістів, не мало достатньо інформації стосовно ідейного змісту діяльності Січей, і тому не завжди усвідомлювало їх призначення та особливості функціонування. Вирішення цієї проблеми К. Трильовський вбачав у створенні низки друкованих видань, присвячених тематиці січового руху [4, с. 61]. Саме за його ініціативи було запроваджено видання у м. Коломия щомісячника «Зоря» та щорічного календаря «Запорожець», які мали на меті всебічно висвітлювати січову тематику.

Поступово діяльність «Січі» набирає популярності серед місцевого населення і кількість осередків товариства у краї почала стрімко збільшуватися. Також однією з причин поширення січового руху пов'язують з популярністю радикальної партії серед місцевого населення. А враховуючи той факт, що ініціатором створення товариства виступали представники радикального руху, то й найчисельніша мережа січових товариств створювалася саме

у тих регіонах, де підтримка партії була найбільшою (Станіславський, Коломийський, Снятинський, Косівський і Надвірнянський повіти).

На інших українських територіях вони також активно діяли й стали вагомими центрами суспільно-політичного та просвітницького життя місцевого населення. Характерно, що окремі січові товариства зустрічалися навіть у місцях проживання українців на території Західної Галичини.

Заснування та перші успішні кроки січових товариств у Галичині й на Буковині засвідчили, що вони були потребою часу і посіли вагомим місце в українському національно-визвольному русі початку ХХ ст. Саме ці товариства в подальшому стали передумовою розвитку січового стрілецтва, діяльність якого була зорієнтована на розвиток і формування української національної свідомості.

Висновки. Ідеологічні підходи К. Трильовського та його політичні переконання стали визначальним рушієм створення та функціонування січових організацій у краї. Враховуючи його активну громадсько-політичну діяльність та набутий у зв'язку з цим практичний досвід, він мав неабияку авторитетну підтримку серед українського населення, зумів об'єднати місцевих громадян навколо ідеї січового руху. Важливо зазначити, що адвокатський фах діяча відіграв свою позитивну роль у цьому процесі. Відстоюючи права місцевого населення у судових інстанціях, адвокат здобував значну підтримку в колах українських селян та зумів забезпечити їх прихильність у питанні організації січових товариств.

Також, поступово товариства «Січ» трансформувалися в організації січових стрільців, що сприяло поширенню стрілецького руху на теренах Галичини та широкій популяризації національної ідеї серед українського населення краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак Т. Правові погляди Кирила Трильовського. *Вісник Львівського університету. Серія: юридична*. 2000. Випуск 35. С. 121–130.
2. Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. 76 с.
3. Ілін Л. М. Правове регулювання національно-політичних прав українців у складі імперії Габсбургів. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*, 2013. Вип. 8. С. 93-98.
4. Карпова І. Г. Видатні адвокати України К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький як культурно-просвітні діячі. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1 (5). С. 60–65.
5. Королько А. З. Козацькі традиції і символіка у січовому русі Покуття початку ХХ ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*/ 2011. Вип. XXXI. С. 112–117.
6. Нагірняк А. Кирило Трильовський у національно-визвольному русі Галичини (кінець ХІХ – перша половина ХХ ст.). *Воєнна історія України. Галичина та Закарпаття* : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук. військово-історичної заочної конф. (5, 6 червня 2014 р.) / Нац. військово-історичний муз. України. Київ, 2014. С. 98–101.
7. Нагірняк А. Я. Кирило Трильовський – організатор січового руху у Галичині (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Держава та армія*. 2014. № 784. С. 46–51.
8. Про січовий рух. *Запорожець*: Календар для народу. Відень, 1920. С. 14–54.
9. Сова А. Актуальні питання вивчення символіки українських молодіжних організацій Галичини кінця ХІХ – першої третини ХХ ст. *Український визвольний рух* : наук. зб. 2007. Збірник 9. С. 157–180.
10. Церковник С. І. Історико-правові засади становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини у 1848–1939 рр. : монографія. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 148 с.